

IPA Komponenta IV – Razvoj ljudskih resursa 2007-2009
Program Europske Unije za Hrvatsku
Europeaid/127475/D/SER/HR

Regionalna mreža lokalnih obrazovnih ustanova

Metode analize obrazovnih potreba za
gospodarski razvoj:
Dubrovačko-neretvanska županija

Rujan 2011

Ovaj projekt je financiran
od strane Europske Unije

Projekt provodi:

u partnerstvu s:

Sadržaj

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE	3
2. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA	4
3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI.....	5
4. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM GRANAMA DJELATNOSTI U ŽUPANIJI.....	6
5. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH.....	8
6. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?	11
7. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU TURIZMA I UGOSTITELJSTVA.....	14
8. ZAKLJUČAK	15
DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI.....	16

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

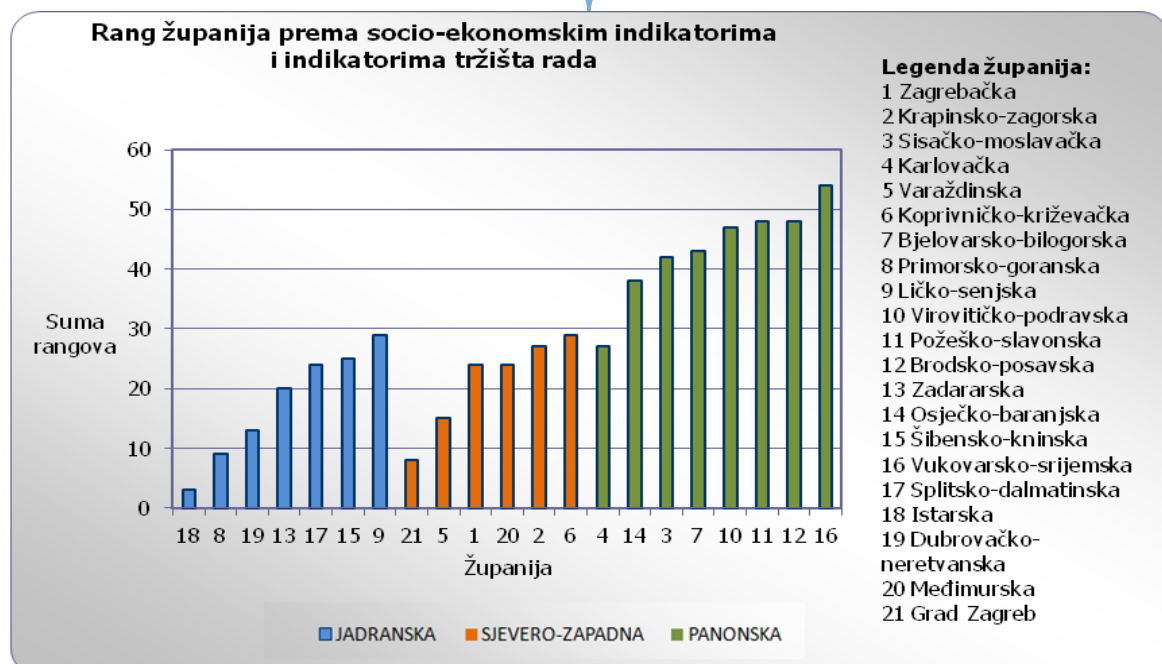
Dubrovačko-neretvanska županija pripada Jadranskoj regiji. Treća je po redu najrazvijenija županija u toj regiji i četvrta po razvijenosti u odnosu na 21 županiju u Republici Hrvatskoj. Kao takva ona spada u red najrazvijenijih županija u Hrvatskoj.

Daljnji razvoj ove županije treba se temeljiti na analizama koje vjerno pokazuju sadašnje stanje, povijesne trendove koji određuju kratkoročne mogućnosti, ali i dugoročne mogućnosti razvoja koje su latentne u gospodarstvu te na ljudskim i prirodnim potencijalima koji su na raspolaganju.

Budući razvoj ovisit će velikim dijelom i o znanjima i vještinama postojećeg radno sposobnog stanovništva, ali i o obrazovnim programima koje će naše obrazovne institucije ponuditi mladim naraštajima. Ako ta znanja i vještine ne budu pratila potrebe tržišta rada, stvoriti će se jaz između ponude i potražnje koji će utjecati s jedne strane na mogućnost gospodarstva da stvara novu vrijednost, a s druge strane će radnoj snazi otežati zapošljavanje.

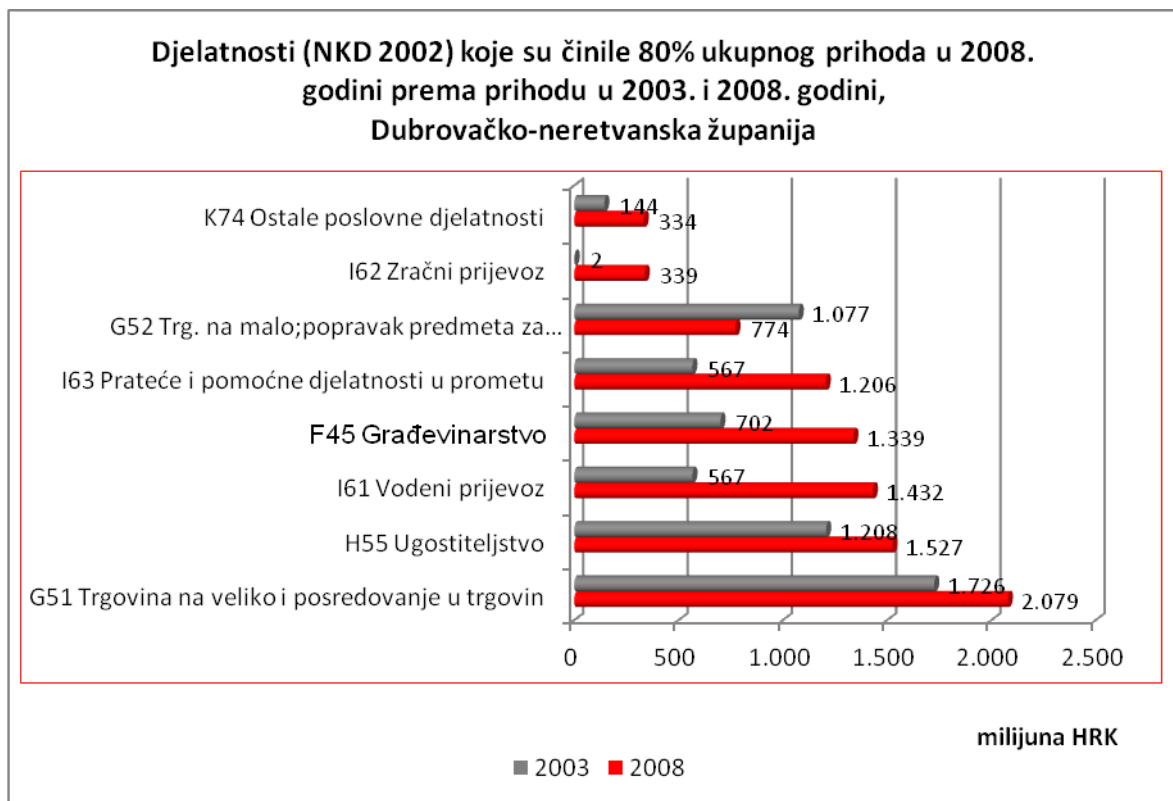
O metodologiji usporedbe županija u Hrvatskoj

Slika prikazuje poredak svih županija u Hrvatskoj prema kompozitnom indikatoru razvijenosti koji se sastoji od tri skupine indikatora: indikatori gospodarskog razvoja, indikatori tržišta rada i indikatori nezaposlenosti mladih. Svaki je od indikatora rangiran od najvišeg do najnižeg a potom su rangovi zbrojeni. Što je županija bolje rangirana u odnosu na druge, to je zbroj rangova indikatora MANJI. Što su stupići niži, to je županija razvijenija.

2. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA

Kako se može vidjeti u grafikonu u Dubrovačko-neretvanskoj županiji među ključnim granama djelatnosti nema prerađivačke industrije. Vidimo da je gospodarska orijentacija ove županije

usmjerena prvenstveno na uslužne djelatnosti.

Trgovina na malo s 2 milijarde kuna ostvarenog prihoda najvažnija je grana djelatnosti u 2008. godini. U istoj godini, po ostvarenom prihodu na drugom mjestu je ugostiteljstvo s 1,5 milijarde kuna, zatim vodeni prijevoz s 1,4 milijarde kuna na trećem i građevinarstvo na četvrtom mjestu s 1,3 milijarde kuna. Može se primjetiti da je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji razdoblje od 2003. do 2008. obilježeno rastom prihoda u svim ključnim granama djelatnosti osim u trgovini na malo gdje je u 2008. godini zabilježen pad prihoda od 28% u odnosu na 2003. godinu. U promatranom razdoblju ukupni prihod u svim ključnim djelatnostima porastao je 51%, odnosno za 3 milijarde kuna. Rast prihoda u 2008. u odnosu na 2003. godinu osobito je uočljiv u zračnom prijevozu u kojem je prihod porastao dramatičnih 14.224%, zatim u vodenom prijevozu gdje je porastao 153%, u ostalim poslovnim djelatnostima gdje je porastao 131% te u pratećim i pomoćnim djelatnostima u prometu gdje je porastao 113%. Primjetan je i visok rast prihoda u 2008. godini u odnosu na 2003. godinu u građevinarstvu. Najmanji rast prihoda u promatranom razdoblju zabilježen je u trgovini na veliko i u ugostiteljstvu.

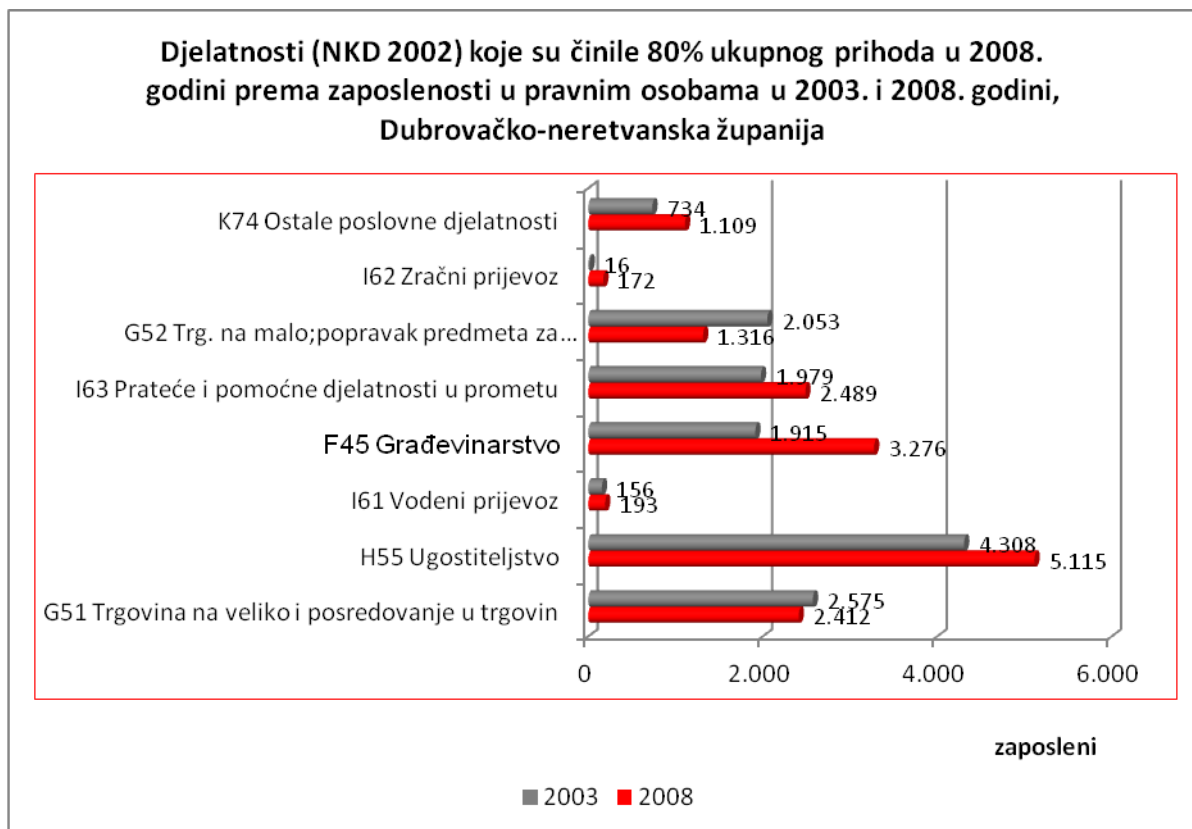
Kasnije ćemo vidjeti koje od ovih grana djelatnosti imaju i najveći razvojni potencijal, ali je jasno da kod trgovine, koja je važna za zapošljavanje ženske radne snage, veći učinak na razvoj ne možemo

očekivati. One grane djelatnosti čiji bi potencijal za razvoj, a potom i potrebu za znanjima i vještinama trebalo analizirati su one koje mogu stvarati veću dodanu vrijednost.

Kakve su performanse ključnih grana djelatnosti kada je u pitanju zaposlenost?

3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI

Vidimo da je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji poredak grana djelatnosti prema broju zaposlenih drugačiji nego prema prihodima. U 2008. godini po broju zaposlenih na prvo mjesto je izbilo ugostiteljstvo s 5,1 tisuća zaposlenih, kod kojeg je došlo i do porasta zaposlenosti u 2008. u odnosu na 2003. godinu za 19%. Građevinarstvo s 3,3 tisuća zaposlenih u istoj godini je bilo na drugom mjestu po broju zaposlenih uz rast zaposlenosti u odnosu na 2003. godinu od 71%. Treće mjesto po zaposlenosti u 2008. godini zauzimaju prateće i pomoćne djelatnosti u prometu s 2,5 tisuća zaposlenih, što je 26% više nego u 2003. godini. Trgovina na veliko koja je, kako smo vidjeli ranije, imala najveći prihod u 2008. godini, s 2,4 tisuća zaposlenih u istoj godini je bila četvrta po broju zaposlenih uz blagi pad zaposlenosti u odnosu na 2003. godinu od 6%.

Od ostalih važnijih grana po broju zaposlenih valja izdvojiti trgovinu na malo kod koje je došlo do pada zaposlenosti i ostale poslovne djelatnosti kod kojih je došlo do porasta zaposlenosti u 2008. u odnosu na 2003. godinu.

Može se primjetiti da je vodeni prijevoz ostvario vrlo visok prihod i ne samo to nego je ostvaren i rast prihoda od 153% i to s vrlo malim brojem zaposlenih i uz umjeren rast zaposlenosti od 24%. Objašnjenje za ovu pojavu nalazi se u tome što izvor podataka (FINA) velikim dijelom ne obuhvaća pomorce jer se oni često zapošljavaju preko agencija za pomorski menadžment pa se zaposleni

pomorci iskazuju kao trošak, a ne kao zaposleni tako da se ovdje prikazan broj zaposlenih odnosi uglavnom na upravljačko i administrativno osoblje brodarskih tvrtki.

U promatranom razdoblju otvoreno je 3.246 radnih mjesta dok je izgubljeno 900 tako da je saldo u zapošljavanju pozitivan. Najveći rast zaposlenosti od 71% ostvaren je u građevinarstvu te u ostalim poslovnim djelatnostima (51%), a najveći pad zaposlenosti od 36% bio je u trgovini na malo.

U granama djelatnosti s najvećim rastom zaposlenosti potrebno je pratiti i druge pokazatelje razvoja kao i provjeravati da li obrazovni sustav prati porast potražnje, odnosno, da li sustav obrazovanja odraslih ima programe koji bi omogućili radnicima najtraženijih zanimanja da unaprijede svoja znanja i vještine kako bi mogli iskoristiti porast potražnje za radom.

4. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM GRANAMA DJELATNOSTI U ŽUPANIJI

U dosadašnjoj analizi prvo smo utvrdili koje su ključne grane po prihodu u županiji te smo potom utvrdili koliko ima zaposlenih u tim istim ključnim granama djelatnosti. Ovdje prikazujemo te iste zaposlene u ključnim granama (ali ovaj put prema NKD 2007) koje smo prikazali u prethodnom grafikonu o zaposlenima samo na jedan drugačiji način. Kako bismo dobili ovaj grafikon napravili smo zasebnu analizu zaposlenih u ključnim granama po zanimanjima.

Potom smo zanimanja zaposlenih povezali s obrazovnim područjima kojima ta zanimanja pripadaju i konačno smo mogli prikazati zaposlene u ključnim granama djelatnosti prema njihovom obrazovnom području, odnosno obrazovnom sektoru¹. Takva analiza omogućava nam uvid u znanja i vještine koje imaju zaposleni u ključnim granama, što nam govori o potražnji za znanjima i vještinama.

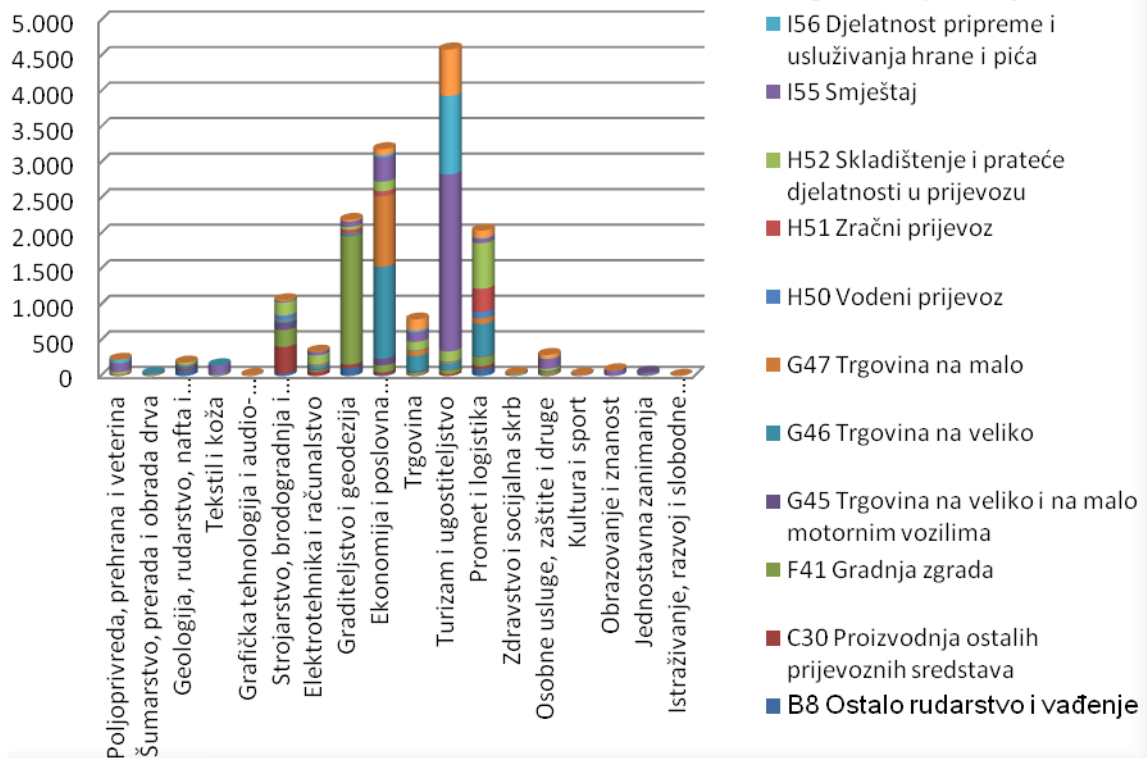
U grafikonu gore prikazane su skupine zanimanja (horizontalna os) po obrazovnim sektorima i kako su ta zanimanja grupirana po ključnim granama djelatnosti (različite boje). Visina stupca govori o tome da je npr. skupina zanimanja koja spada u obrazovni sektor turizma i ugostiteljstva najzastupljenija u ukupnoj zaposlenosti u ključnim granama.

Po različitim bojama unutar jednog stupca prepoznavamo da su ta zanimanja najviše prisutna u grani I55 – smještaj (ljubičasta boja), u I56 – priprema i usluživanje hrane i pića (svijetlo plava boja) i u N79 - putničke agencije, ali i da ima malen broj tih zanimanja i u mnogim drugim granama djelatnosti. Na drugom mjestu prema broju zaposlenih su zanimanja iz obrazovnog sektora ekonomije i poslovne administracije koja su najviše prisutna u trgovini na veliko. Na trećem mjestu po zastupljenosti su zanimanja iz obrazovnog sektora graditeljstva i geodezije koja su najviše prisutna u gradnji zgrada. Zanimanja iz područja prometa i logistike su na četvrtom mjestu po zastupljenosti zanimanja, a ima ih najviše zaposlenih u skladištenju i pratećim djelatnostima u prometu, u trgovini na veliko i u zračnom prijevozu. Na petom mjestu po zastupljenosti su zanimanja iz obrazovnog sektora strojarstva, brodogradnje i metalurgije koja su najviše prisutna u proizvodnji ostalih prijevoznih sredstava, u gradnji zgrada te u skladištenju i pratećim djelatnostima u prijevozu.

¹ Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja se generiraju u gospodarstvu iz nekog obrazovnog područja. U Hrvatskoj je do sada definirano 13 obrazovnih sektora na razini strukovnog obrazovanja

Što je neka skupina zanimanja, odnosno obrazovnih sektora više rasprostranjena po različitim djelatnostima, to će potražnja za tim znanjima i vještinama ovisiti o većem broju djelatnosti.

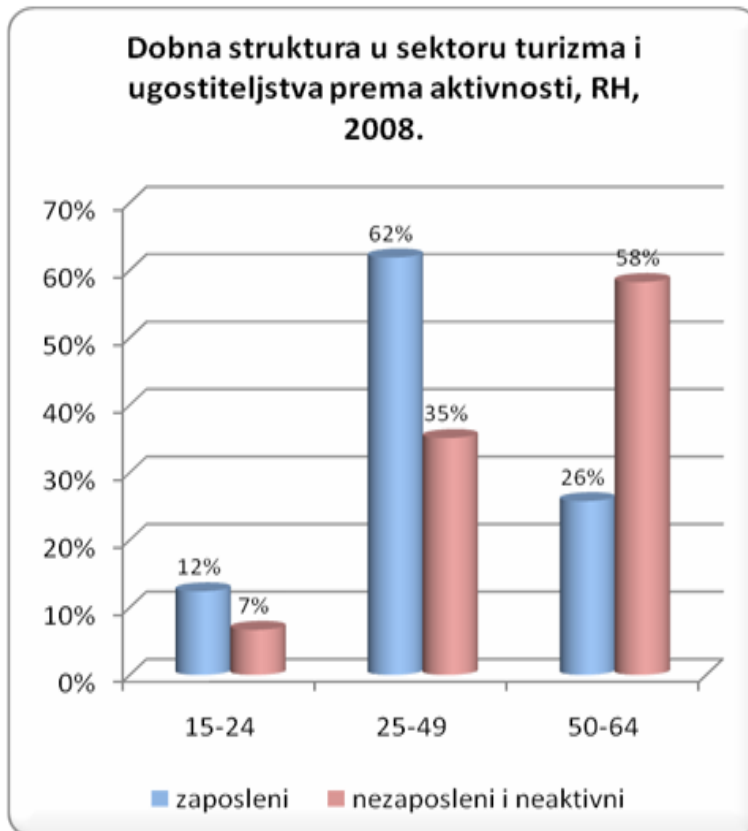
Zastupljenost zanimanja prema obrazovnim sektorima u ključnim granama djelatnosti (NKD 2007), 2008., Dubrovačko-neretvanska županija

5. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH

Vidjeli smo da su zanimanja iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva najzastupljenija među zaposlenima u ključnim granama djelatnosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Kakva je njihova dobna struktura te koliko će ih odlaziti u mirovinu u idućih 15 godina?

Podaci o dobnoj strukturi po zanimanjima nedostupni na razini županija. Kako bi odgovorili na ovo pitanje izračunali smo i prikazali u grafikonu ispod dobnu strukturu svih zanimanja iz obrazovnog

sektora turizma i ugostiteljstva na razini Hrvatske. Vidimo da je u ovom obrazovnom sektoru 26% zaposlenih u dobi od 50 do 64 godine te se može očekivati da će oni otići u mirovinu tijekom sljedećih 15 godina.

Pretpostavljajući da je dobna struktura po zanimanjima u ovoj županiji ista kao i na razini Hrvatske, pomnožili smo broj zaposlenih iz ovog obrazovnog sektora u ovoj županiji s postotkom zaposlenih u dobi od 50 do 64 godine (26%) na razini Hrvatske i dobili prirodni odljev u ovoj županiji. Dijeljenjem izračunatog prirodnog odljeva s 15 godina dobili smo godišnji odljev.

Izvor: izračun iz Ankete o radnoj snazi 2008., DZS

Ovu metodologiju smo koristili u ostvarivanju glavnog cilja ovog istraživanja, odnosno u prikazivanju ponude i potražnje za znanjima i vještinama koje prikazujemo u tabeli na sljedećoj stranici. U tabeli je u 2. stupcu prikazan broj zaposlenih prema obrazovnim sektorima u svim granama djelatnosti, u 3. stupcu udio zaposlenih u pojedinom obrazovnom sektoru u ukupnoj zaposlenosti u županiji, u stupcima 4-6 izračun prirodnog odljeva prema metodologiji objašnjenj gore, u 7. stupcu prikazan je broj mladih koji je završio srednju školu 2008. godine i konačno u 8. stupcu je prikazan izračun koliko učenika koji završe srednju školu dođe na jedno radno mjesto upražnjeno zbog odlaska radnika u mirovinu. Podaci o broju zaposlenih prema obrazovnom sektoru koji su prikazani u tabeli razlikuju se od onih prikazanih u grafikonu "Zastupljenost zanimanja prema obrazovnim sektorima u ključnim granama djelatnosti" po tome što je u tabeli dat prikaz zaposlenih u svim granama djelatnosti, a ne samo u ključnim granama kao u grafikonu.

Prirodni odljev u mirovinu zaposlenih prema obrazovnom sektoru i zamjena mladima u 2008. godini

Obrazovni sektor	Broj zaposlenih po obrazovnom sektoru	Udio u ukupno zaposlenima	Prirodni odljev (%)	Prirodni odljev	Godišnji odljev (Prirodni odljev / 15)	Ukupno mladih	Učenci po radnom mjestu
1	2	3	4	5	6	7	8
Turizam i ugostiteljstvo	5.749	21%	26%	1.481	99	257	2,6
Graditeljstvo i geodezija	3.198	12%	28%	893	60	24	0,4
Promet i logistika	3.008	11%	28%	828	55	79	1,4
Ekonomija	2.976	11%	19%	578	39	162	4,2
Poslovna administracija	2.346	8%	31%	735	49	19	0,4
Strojarstvo, brodogradnja i metalurgija	2.107	8%	29%	615	41	158	3,9
Trgovina	1.852	7%	25%	463	31	144	4,7
Osobne usluge, zaštite i druge	1.524	6%	23%	357	24	27	1,1
Zdravstvo i socijalna skrb	1.365	5%	27%	362	24	50	2,1
Poljoprivreda, prehrana i veterina	1.133	4%	44%	495	33	44	1,3
Elektrotehnika i računalstvo	946	3%	24%	227	15	93	6,1
Geologija, rudarstvo, nafta i kemijska tehnologija	672	2%	29%	198	13	0	0,0
Tekstil i koža	321	1%	24%	78	5	6	1,2
Jednostavna zanimanja	195	1%	33%	64	4	0	0,0
Grafička tehnologija i audio-vizuelno oblikovanje	136	0%	30%	40	3	0	0,0
Šumarstvo, prerada i obrada drva	126	0%	24%	31	2	4	2,0
Ukupno	27.652	100%		7.444	496	1.067	2,2

Izvor: izračun iz FINA, DZS, MZOS, 2008.

Bilješka: podaci o zaposlenima u pravnim osobama iz FINE nadopunjeni su podacima o zaposlenima u pravnim osobama u javnom sektoru iz DZS-a, (odnosi se na zaposlene u ovim djelatnostima: javna uprava, obrana i socijalno osiguranje, obrazovanje te zdravstvena zaštita i socijalna skrb).

Možemo primjetiti da zbog proširenja analize na zaposlene u svim granama djelatnosti u županiji nije došlo do promjene redoslijeda zaposlenih po zanimanjima prema obrazovnim sektorima.

Kada gledamo 8. stupac tabele možemo u zadnjem retku vidjeti da u prosjeku 2,2 mlade osobe dolaze na jedno upražnjeno radno mjesto s time da su razlike između obrazovnih sektora velike.

Najveći jaz između ponude i potražnje za određenim zanimanjem prema obrazovnom sektoru možemo uočiti kod obrazovnog sektora elektrotehnika i računalstvo u kojem 6,1 mlada osoba dolazi na jedno radno mjesto. Ovakva hiperprodukcija kadrova može dovesti do većeg postotka nezaposlenosti ovih mladih ili do odlaska na rad tamo gdje postoji potražnja za njima.

Iznadprosječan broj mladih koji dolaze na jedno radno mjesto javlja se i u ovim sektorima: trgovina (4,7), ekonomija (4,2), strojarstvo, brodogradnja i metalurgija (3,9) i turizam i ugostiteljstvo (2,6). Ipak, valja računati s tim da će određeni broj mladih iz četverogodišnjih srednjih škola nastaviti školovanje i neće biti dostupno tržištu rada, a osim toga potražnja je ovdje donekle podcijenjena zbog izostanka podataka o zaposlenima u obrtima, što znači da ovi nesrazmjeri u praksi možda neće toliko doći do izražaja. Međutim trebamo imati na umu da je ovdje i ponuda podcijenjena pošto nismo bili u mogućnosti uzeti u obzir nezaposlene.

Zanimanja u kojima je osigurana prosječna zamjena su: zdravstvo i socijalna skrb (2,1) i šumarstvo, prerada i obrada drva (2,0).

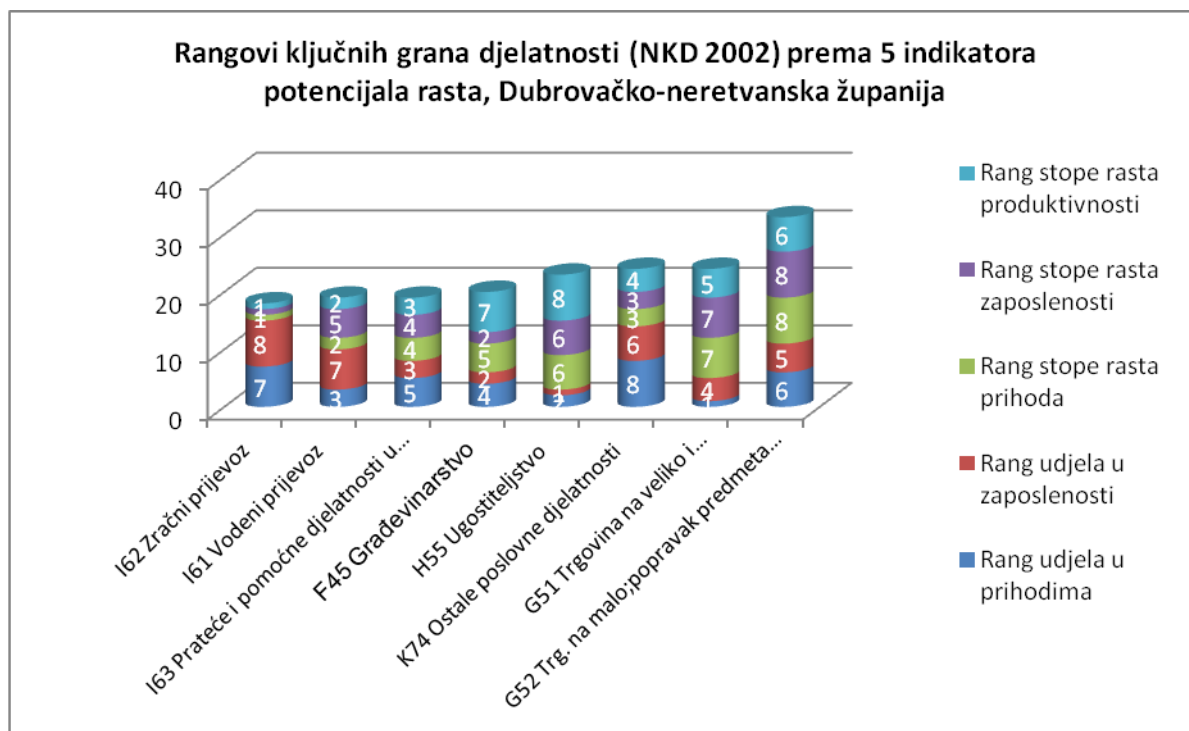
Zanimanja u kojima je samo granično osigurana zamjena (kod kojih na jedno upražnjeno dolazi nešto više od jedne mlade osobe iz škole, imajući u vidu i to da je potrebno osigurati određeni broj mladih koji će nastaviti školovanje), a to su: promet i logistika (1,4), poljoprivreda, prehrana i veterina (1,3), tekstil i koža (1,2) i osobne usluge, zaštite i druge (1,1). S druge strane, zanimanja u kojima nije osigurana zamjena su: graditeljstvo i geodezija (0,4), poslovna administracija (0,4). Za zanimanja iz područja geologije, rudarstva, nafte i kemijske tehnologije za koja postoji određena potražnja uopće ne postoji obrazovni program.

Na ovu razinu jaza može se utjecati upravljanjem upisnim kvotama tako da se osigura bolja brojčana usklađenost prema potrebama prirodnog odljeva zaposlenih u mirovinu. Pri tome treba imati na umu da je ova analiza napravljena onoliko precizno koliko su to dostupnost/postojanje podataka omogućili te da nam ona daje tek grubu sliku koja je ipak korisna i indikativna jer govori o grubim potencijalnim viškovima i manjkovima obrazovnih profila.

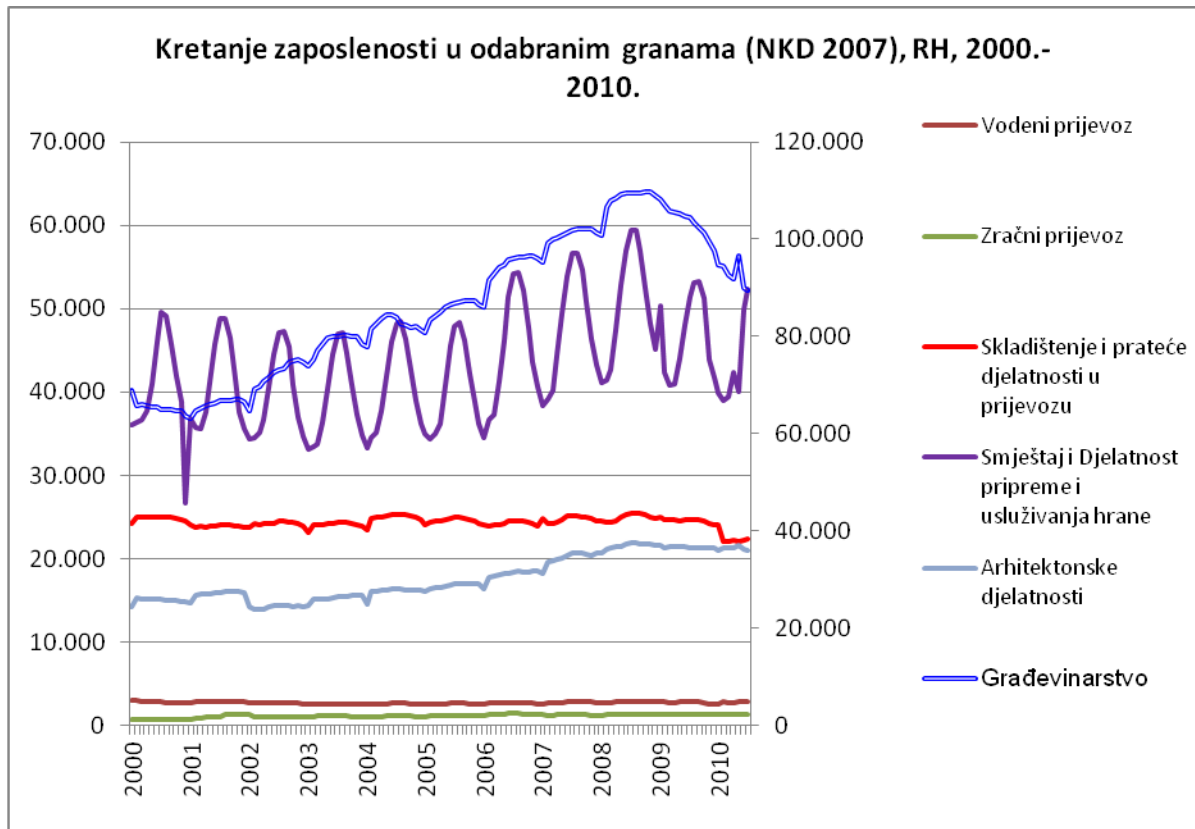
Ovdje smo, dakle, prikazali kvantitativnu metodu procjene potražnje za zanimanjima prema obrazovnim sektorima koja može poslužiti za procjenu upisnih kvota u srednje škole i za organiziranje programa za obrazovanje odraslih a vezano za kvalitetu obrazovnih programa možemo reći da je u cilju osiguravanja kvalitetih obrazovnih programa preporučljivo ostvariti blisku suradnju s gospodarskim sektorom.

6. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?

U dosadašnjoj analizi smo utvrdili koje su grane djelatnosti stvorile 80% prihoda u gospodarstvu županije, koliko ima zaposlenih u tim ključnim granama djelatnosti, koja su zanimanja prema obrazovnim sektorima zastupljena u tim granama djelatnosti i na poslijetku smo prikazali distribuciju zaposlenih prema obrazovnim sektorima u svim granama djelatnosti, izračunali prirodni godišnji odljev starijih u mirovinu i priljev mladih iz škola po zanimanjima prema obrazovnim sektorima. Ovdje nadopunjujemo dosadašnju statičnu analizu s nekim pokazateljima dinamike i potencijala rasta, a to su: stopa rasta produktivnosti, stopa rasta zaposlenosti, stopa rasta prihoda, udio u ukupnoj zaposlenosti i udio u ukupnim prohodima. Ključne grane djelatnosti u ovoj županiji rangirali smo posebno po svakom pokazatelju dinamike i razvojnog potencijala od najvišeg do najnižeg (najviši ima 1. a najniži ima 8. mjesto) te smo pretpostavljajući da su svi ovi pokazatelji jednako važni rangove svih 5 pokazatelja zbrojili za svaku ključnu granu djelatnosti. Na taj način smo dobili ukupni rang ključnih grana djelatnosti koji je prikazan u grafikonu ispod, a koji je što je viši to je prikazan nižim stupcem jer je zbroj rangova manji broj.

U grafikonu gore možemo vidjeti da zračni prijevoz ima najviši ukupni rang, koji iako ima najmanji udio u zaposlenosti ima najviše sve stope rasta. To znači da je u promatranom razdoblju došlo do svježeg rasta zaposlenosti, a ako su radna mjesta popunjena mladim ljudima onda možemo očekivati da neće biti skorog odljeva radnika u mirovinu pa bi obrazovni programi trebali samo pratiti eventualni rast zapošljavanja u ovoj grani djelatnosti. Vodeni prijevoz zauzima 2. mjesto po ukupnom rangu s tim da je udio u zaposlenosti mali i da je stopa rasta zaposlenosti niska. Međutim, ako se prisjetimo da naša baza podataka velikim dijelom ne obuhvaća pomorce onda je jasno procjenu potražnje za zanimanjima u vodenom prijevozu treba napraviti na neki drugi način, npr. u suradnji s pomorskim tvrtkama i organizacijama. Prateće i pomoćne djelatnosti u prometu zauzimaju 3. mjesto po ukupnom rangu, koje je solidno po svim pokazateljima što znači da ovu djelatnost treba podržati redovnim

Izvor: Priopćenje, Zaposleni u pravnim osobama po granama djelatnosti, DZS

obrazovnim programima ili programima za odrasle. Građevinarstvo po ukupnom rangu zauzima 4. mjesto i to prije svega zbog visokog udjela u zaposlenosti i visoke stope rasta zaposlenosti. Međutim, u uvjetima smanjenih državnih investicija u infrastrukturu izgledno je da će se trend zapošljavanja smanjiti. Ugostiteljstvo koje zapošljava najviše radnika u ovoj županiji osim toga ima i rast zaposlenosti pa se upisne kvote trebaju tome prilagoditi. Najniži ukupni rang i pad zaposlenosti u trgovini na malo i trgovini na veliko sugeriraju nam da je potrebno bitno smanjiti upisne kvote za obrazovne programe za zanimanja koja se zapošljavaju u ovim granama. Jedan od načina procijene dinamike razvoja ključnih grana djelatnosti je da se vidi kretanje zaposlenosti u tim granama u duljem

razdoblju. U grafikonu dolje prikazano je kretanje zaposlenosti na mjesečnoj bazi od 2000. do sredine 2010. godine u Hrvatskoj, ali samo u odabranim grana djelatnosti, koje smo odredili kao ključne za ovu županiju. Pri tome smo iz promatranja dinamike razvoja ključnih grana djelatnosti izuzeli grane djelatnosti iz područja trgovine pošto one ne mogu biti pokretač gospodarskog razvoja.

Kod zračnog prijevoza možemo uočiti blagi, ali kontinuirani rast zaposlenosti tako da se od 2000. do 2010. godine udvostruči broj zaposlenih. U vodenom prijevozu možemo primijetiti više-manje jednolik broj zaposlenih u cijelom razdoblju. Kod skladištenja i pratećih djelatnosti u prijevozu također možemo uočiti da ne raste broj zaposlenih te da je od početka 2010. godine prisutan i osjetniji pad zaposlenosti. Kod građevinarstva (na desnoj vertikalnoj osi) možemo vidjeti veliki rast zaposlenosti sve do kraja 2008. godine kada je došlo do naglog pada zaposlenosti. Kod ugostiteljstva, koje je prema NKD 2007 obuhvaća smještaj i djelatnost pripreme i usluživanja hrane možemo vidjeti velike sezonske oscilacije, između kojih možemo primijetiti pad zaposlenosti od 2000. do 2004. godine te rast od 2005. do 2008. godine kada je opet nastupio pad te stabilizacija broja zaposlenih na istoj razini sve do kraja promatranog razdoblja. U ostalim poslovnim djelatnostima (za koje mislimo da se u Dubrovačko-

neretvanskoj županiji odnose prije svega na arhitektonske djelatnosti prema NKD 2007) možemo primjetiti kontinuirani rast zaposlenosti sve do 2008. godine kada nastupa stagnacija odnosno pad zaposlenosti. Ukupan broj zaposlenih u svim granama trgovine, koje nisu ovdje prikazane, bio je u stalnom rastu od 2000. do 2008. godine kada je uslijedio pad koji se stabilizirao 2010. godine, ali na razini zaposlenosti kakva je bila 2005. godine što nam govori da je ekspanzija zaposlenosti u ovim granama dosegla svoje granice.

Ovo samo pokazuje da pri planiranju obrazovnih programa treba uzeti u obzir mnogobrojne faktore koji utječu na zapošljavanje i to na lokalnoj, nacionalnoj pa i na međunarodnoj razini.

7. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU TURIZMA I UGOSTITELJSTVA

Trajanje programa	Naziv škole	Naziv programa	UKUPNO 2009-2010	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred
4	TURISTIČKA I UGOSTITELJSKA ŠKOLA DUBROVNIK	Hotelijsko-turistički tehničar	299	74	72	59	94
4	TURISTIČKA I UGOSTITELJSKA ŠKOLA DUBROVNIK	Turističko hotelijerski komercijalist	93	18	22	26	27
4	SREDNJA ŠKOLA KORČULA	Hotelijsko-turistički tehničar	48	0	27	0	21
4	SREDNJA ŠKOLA KORČULA	Turističko hotelijerski komercijalist	36	16	0	20	0
4	SREDNJA ŠKOLA FRA ANDRIJE KAČIĆA MIOŠIĆA PLOČE	Hotelijsko-turistički tehničar	92	28	0	30	34
3	TURISTIČKA I UGOSTITELJSKA ŠKOLA DUBROVNIK	Kuhar - JMO	124	45	47	32	
3	TURISTIČKA I UGOSTITELJSKA ŠKOLA DUBROVNIK	Konobar - JMO	56	20	23	13	
3	SREDNJA ŠKOLA KORČULA	Kuhar - JMO	18	4	8	6	
3	SREDNJA ŠKOLA KORČULA	Konobar - JMO	19	5	8	6	
3	SREDNJA ŠKOLA KORČULA	Slastičar - JMO	7	3	2	2	
3	SREDNJA ŠKOLA METKOVIĆ	Kuhar - JMO	58	24	13	21	
3	SREDNJA ŠKOLA METKOVIĆ	Konobar - JMO	52	24	12	16	
3	SREDNJA ŠKOLA FRA ANDRIJE KAČIĆA MIOŠIĆA PLOČE	Kuhar - JMO	50	17	22	11	
3	SREDNJA ŠKOLA FRA ANDRIJE KAČIĆA MIOŠIĆA PLOČE	Konobar - JMO	14	4	10	0	
4-godišnji programi			568	136	121	135	176
3-godišnji programi			398	146	145	107	
UKUPNO			966	282	266	242	176

U tablici gore prikazani su svi obrazovni programi u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koji stvaraju kvalifikacije za zanimanja iz sektora turizma i ugostiteljstva kojeg smo izabrali zbog toga što smo ranije vidjeli da u županiji ima najviše zaposlenih iz ovog obrazovnog sektora. Što primjećujemo? U okviru redovnog obrazovanja imamo 14 obrazovnih programa od kojih su 9 trogodišnji i 5 četverogodišnji programi. Vidjeli smo prije da za prirodnu zamjenu postojećih zaposlenika koji rade u granama djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva dolazi 2,6 mladih osoba na jedno radno mjesto. Budući da 176 mladih dobiva kvalifikacije iz 4-godišnjih programa, od kojih određeni broj odlazi na visoka učilišta, dolazimo do toga da broj mladih koji izlazi iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva premašuje potražnju koja proizlazi iz prirodnog odljeva i

to dvostruko, odnosno na oko 100 otvorenih radnih mjesta dolazi oko 200 mladih, računajući da će barem polovina učenika koji završavaju 4-godišnje programe nastaviti obrazovanje na visokim učilištima. Međutim, ne treba zaboraviti da će se određeni broj mladih zaposliti u obrtima, tako da ova neravnoteža neće doći do izražaja u tolikoj mjeri. S druge strane, pitanje je u kojem će se pravcu dalje razvijati ugostiteljstvo u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Važno je imati na umu da se porast kvalitete i bolja razina usluge u ugostiteljstvu postiže uz porast broja zaposlenog osoblja.

Toliko se može reći o prirodnoj zamjeni radnika u smislu broja. Drugo je pitanje strukture obrazovnih programa, odnosno da li ovi programi prate razvoj grana djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz područja turizma i ugostiteljstva. Drugim riječima, treba vidjeti može li pet 4-godišnjih programa omogućiti dovoljnu vertikalnu mobilnost prema višim razinama znanja u sektoru turizma i ugostiteljstva i da li je postojeći 3-godišnji programi dostatni za razvoj zanimanja u ugostiteljstvu u županiji, a na to pitanje odgovor treba dati prije svega struka.

8. ZAKLJUČAK

U ovom radu napravili smo čitavi niz analiza gospodarstva kako bismo mogli procijeniti ponudu i potražnju za znanjima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji te ovdje iznosimo glavne zaključke do kojih smo došli:

Prvo, nije usklađen prirodni odljev zaposlenih u mirovinu s priljevom mladih koji dobivaju slične kvalifikacije. Postoji prevelik broj mladih s kvalifikacijama iz ovih obrazovnih područja:

- Elektrotehnika i računalstvo
- Trgovina
- Ekonomija
- Strojarsstvo, brodogradnja i metalurgija
- Turizam i ugostiteljstvo

dok je potencijalni manjak mladih u sljedećim obrazovnim područjima:

- Graditeljstvo i geodezija
- Poslovna administracija
- Geologija, rudarstvo, nafta i kemijska tehnologija

Drugo, razvojne potrebe ključnih grana djelatnosti koje imaju potencijal za razvoj kao što je npr. građevinarstvo očito su nepokrivene.

Treće, ova analiza bi se trebala redovito provoditi kako bi se mogla pratiti struktura ponude znanja i vještina. Uvidom u situaciju mogli bi se uz pomoć mehanizma kvota, modernizacijom i uvođenjem novih programa, kako u redovnom obrazovnom sustavu tako i u sustavu obrazovanja odraslih, smanjiti nesrazmjeri u ponudi i potražnji zanimanja prema obrazovnim sektorima i tako osigurati mobilnost zaposlenih između poslova i veću zapošljivost nezaposlenih.

Svi gore navedeni zaključci upućuju na to da se sustavi redovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih trebaju razviti na način da budu što prilagodljiviji potrebama gospodarstva i razvoja društva.

DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI

Zadatak ovog rada je da pripremi podloge za usklađivanje postojećih i razvoj novih obrazovnih programa za stjecanje onih znanja i vještina koje su potrebne za gospodarski razvoj županije.

Naše pretpostavke su:

- U kratkom i srednjem roku gospodarstvo će se relativno malo mijenjati pa se može pretpostaviti da su gospodarske djelatnosti koje danas doprinose do 80% ukupnom prihodu u županiji relativno stabilne –o budućoj potražnji možemo nešto naučiti i iz prethodnih kretanja u navedenim djelatnostima;
- Dva su izvora potražnje za radom u tim djelatnostima: potreba da se zamijene radnici koji odlaze u mirovinu i potreba da se gospodarstvo prilagođava promjenama na tržištu gdje prodaju svoje robe i usluge – potražnja može s vremenom rasti ili padati;
- Djelatnosti imaju potrebe za mnogo različitih znanja i vještina. Na primjer, u metalnoj industriji se ne zapošljavaju samo metalni radnici i srodne struke nego i manageri, vozači, ekonomisti, čistačice, pravnici, tehnolozi i dizajneri – ako želimo analizirati znanja i vještine moramo ispitati zanimanja i kako se ona koriste u pojedinim djelatnostima.

Naša metodologija korak po korak je sljedeća:

- Analizirati ključne djelatnosti koje su nositelji razvoja i zapošljavanja u županiji (grane djelatnosti s najviše prihoda i zaposlenosti te najbržom dinamikom razvoja (izvor FINA)²;
- Ispitati dugoročno kretanje zaposlenosti kako bi otkrili da li potražnja za zanimanjima iz te djelatnosti raste ili pada;
- Prepoznati skupine zanimanja koje su najzastupljenije u tim ključnim granama djelatnosti (izvor ARS³);
- Vidjeti kojim obrazovnim sektorima⁴ pripadaju ova zanimanja (prema ASOO⁵ obrazovnim sektorima);
- Analizirati brojnost učenika srednjih škola koji pohađaju programe iz traženih obrazovnih sektora;
- Vidjeti kolika je potražnja za tim zanimanjima zbog odlaska postojećih zaposlenika u mirovinu i razvojnih potreba;
- Prepoznati jaz između ponude i potražnje za znanjima i vještinama;
- Usporediti vrste obrazovnih programa koji se nude s potrebama gospodarstva.

Metodologija koja je korištena u ovom radu omogućava vrlo grubi prikaz ponude i potražnje za znanjima i vještinama koje smo procijenili iz ponude i potražnje za radom u županiji. Nalaze ove metodologije nužno je dodatno nadopuniti lokalnim podacima kako bi se obrazovanje moglo detaljnije

²FINA – agencija kojoj sve pravne osobe moraju slati redovita izvješća o poslovanju

³ARS – Anкета o radnoj snazi – najveća anketa o ekonomskoj aktivnosti stanovništva koju provodi Hrvatski zavod za statistiku kvartalno na slučajnom uzorku stanovništva starijeg od 15 godina. Anketa koristi definicije zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti Međunarodne organizacije rada i jedini je domaći izvor koji se koristi za međunarodne usporedbe na području ekonomske aktivnosti.

⁴Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja su s njima povezana na jednom području znanja. U Hrvatskoj je definirano 13 sektora iz strukovnog obrazovnog područja. Više o tome www.asoo.hr

⁵ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

planirati. To se posebno odnosi na podatke o nezaposlenima po zanimanjima koji čine dio ponude rada. Takve je podatke moguće dobiti od područne službe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Također treba voditi računa da se potražnja za radom prikazuje isključivo za pravne osobe te ne uključuje obrte i individualnu poljoprivredu. Prema tome, stvarna potražnja je veća nego što je ovdje prikazano, ovisno o zastupljenosti tih vrsta gospodarskih subjekata u županijskom gospodarstvu.